

za-mikroscipi-yak-taivan-perebrav-na-sebe-90-virobnictva-cipiv-i-do-cogo-tut-zagroza-kitayu-plrdqp (дата звернення: 31.03.2026).

2. Wu D. TSMC Facilities to Resume Production Overnight After Quake. *Bloomberg*. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-04-03/tsmc-evacuates-production-lines-after-major-taiwan-quake> (date of access: 31.03.2026).

3. Why Artificial Intelligence Isn't Getting Smarter It's Just Getting Better at Tests. *Medium*. URL: <https://medium.com/@AT24/why-artificial-intelligence-isnt-getting-smarter-it-s-just-getting-better-at-tests-309b5d198a9b> (date of access: 31.03.2026).

4. Lee S. A New Interpretation of «Soft Power» for Taiwan. *Taiwan International Studies Quarterly*. 2005. Vol. 1, № 2. P. 1–23. URL: <https://www.tisanet.org/quarterly/1-2-1.pdf> (date of access: 31.03.2026).

5. Nature-related issues in the technology sector: Dependence on water by the semiconductor and data centre industries. *Taskforce on Nature-related Financial Disclosures*. 2026. 19 p. URL: https://tnfd.global/wp-content/uploads/2026/02/Case-study_Water-dependency-of-the-tech-sector_DIGITAL.pdf (date of access: 31.03.2026).

6. How Taiwan secured semiconductor supremacy – and why it won't give it up. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/article/2024/jul/19/taiwan-semiconductor-industry-booming> (date of access: 31.03.2026).

7. OpenAI shuts AI video generator Sora in abrupt announcement. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/technology/2026/mar/24/openai-ai-video-sora> (date of access: 31.03.2026).

8. AI has an environmental problem. Here's what the world can do about that. *UN Environment Programme*. URL: <https://www.unep.org/news-and-stories/story/ai-has-environmental-problem-heres-what-world-can-do-about> (date of access: 31.03.2026).

ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ РЕАЛЬНОСТІ «ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕВЕРСУ» У ДІАХРОНІЇ (НА ПРИКЛАДІ БУДАПЕШТСЬКОГО МЕМОРАНДУМУ 1994 Р.)

Серов Роман

здобувач третього рівня вищої освіти кафедри політології,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(керівник – проф. Василь Попков)

ORCID ID: 0000-0001-9146-1264

У політичному житті сучасної України деякі резонансні події неодноразово поверталися в інформаційний простір у нових інтерпретаціях, які змінювали їх зміст і суспільне сприйняття, додаючи на кожному етапі нову політичну та ціннісну *актуальність*. Це явище визначено нами як «**інформаційний реверс**» – зворотно-поступальне відтворення дискурсу в нових історичних умовах із суттєвим ідеологічним оновленням. Показовим прикладом такого процесу є тема підписання Будапештського Меморандуму (1994) про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Головний сенс його тексту і політичні наслідки зазнали кількох хвиль гострих диску-

сій і інтерпретацій, хоча упродовж цього часу в Україні змінилося шість президентів.

Методологічні засади: дослідження ґрунтуються на підходах *діахронічного дискурс-аналізу* із застосуванням основних методів гуманітарних наук: порівняльно-історичного, структурно-функціонального, системного, антропологічного тощо.

Мета доповіді: простежити еволюцію інтерпретацій політичної реальності у часі, виявити зміни семантичних акцентів під час модифікацій ментальних моделей головних акторів – президентів України щодо гарантій безпеки країни у Будапештському меморандумі.

У 1994 році Україна приєдналася до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї як без'ядерна держава. 5 грудня 1994 р. було підписано Будапештський меморандум главами ядерних держав – України, США, Російської Федерації, Великої Британії. Про приєднання до цього документу заявили Франція і Китай.

Це було і залишиться назавжди подією всесвітньо-історичного значення. Проте кожний етап його інформаційного реверсу вже четверте десятиліття має більший резонанс і політичні наслідки, ніж його попередня актуалізація.

Проаналізуємо цю проблему через призму її інтерпретацій в інформаційному просторі усіма президентами України.

Утворення первинного дискурсу (1992–1994): оптимістична модель

Перші Президенти України Л. Кравчук і Л. Кучма брали безпосередню участь у підготовці та підписанні (Л. Кучма) Будапештського меморандуму.

Первинна інтерпретація події містила такі ключові наративи: завершення «холодної війни»; шлях прискореної інтеграції України в євроатлантичну спільноту; гарантії безпеки з боку ядерних держав; зниження бюджетного навантаження та зростання міжнародного авторитету України.

Альтернативні інтерпретації в публічному просторі майже не були представлені. Дискурс мав характер широкого політичного консенсусу та був підкріплений очікуваннями міжнародної підтримки. До того ж у масовій свідомості українського суспільства ще була свіжою травма після Чорнобильської катастрофи.

Деякі епізоди спілкувань із західними партнерами Л. Кравчук і Л. Кучма в той період не стали розголошувати. Через багато років ці спілкування відкрили своє справжнє значення. Отже, ще у 1992 році після письмового повідомлення президенту США про готовність України до ядерного роззброєння під гарантії безпеки, американські партнери попередили Л. Кравчука, що жодних реальних гарантій безпеки не існує, крім вступу до НАТО.

Л. Кучма під час особистої зустрічі з Президентом Франції Ф. Міттераном отримав рекомендацію не довіряти обіцянкам своїх партнерів по переговорах Б. Клінтона, Д. Мейджора та Б. Ельціна щодо реальності гарантій безпеки [1].

Після Помаранчевої революції 2004 року новий Президент В. Ющенко дотримувався усталених за десять років у суспільстві оцінок на цю тему, справедливо стверджуючи, що Україна дала унікальний приклад для всього світу.

Перший інформаційний реверс (2009–2014): критична переоцінка

Через 15 років після підписання меморандуму відбувається перша хвиля його інформаційного реверсу. На Міжнародній конференції колишніх президентів в Ізраїлі у 2009 році Л. Кучма публічно називає меморандум та його гарантії «порожнім листком паперу». Він згадав попередження Ф. Міттерана йому – новому українському президенту: «Юначе, вас обдурять» [1]. Л. Кучма згадував про це неодноразово, виправдовуючи свою недовіру тим, що ні він, ні Л. Кравчук не були готові до такого цинізму в зовнішній політиці з боку великих держав.

Ця оцінка радикально відрізнялася від попередньої офіційної риторики. Того ж року В. Ющенко теж змінив свою позицію із закликом переглянути умови меморандуму для конкретизації гарантій безпеки. Його особисті мотиви були зрозумілі після конфліктів із РФ щодо цін на газові поставки та після Бухарестського саміту НАТО (2008), де питання про видачу ПДЧ (плану дій для набуття членства в НАТО) було заблоковано з ініціативи Франції та Німеччини.

Черговий Президент України В. Янукович не бачив загроз територіальній цілісності країни, але недосконалість гарантій безпеки Будапештського меморандуму була очевидною. Можливості перепідписати цей документ він не шукав та запропонував компромісний, але більш юридично зобов'язуючий варіант [2]. На 65-й сесії Генеральної Асамблеї ООН у вересні 2010 року В. Янукович нагадав про гарантії безпеки для України і запропонував таке: гарантії безпеки для держав, «які відмовилися від своїх ядерних арсеналів, а також для країн, які не входять ні в які військові союзи, повинні бути відображені в юридично зобов'язуючому міжнародному документі» [2].

Наступний президент П. Порошенко у своїх оцінках практично відтворив лінію В. Януковича щодо створення міжнародного юридично зобов'язуючого документа на заміну меморандуму. На інаугурації у 2014 році він пообіцяв: «Я використаю свій дипломатичний досвід, щоб забезпечити підписання міжнародного договору, який прийшов би на заміну Будапештському меморандуму... такий договір має надати прямі та надійні гарантії миру та безпеки – аж до військової підтримки в разі загрози територіальній цілісності» [3]. Проте на цій позиції він був недовго.

Другий реверс (2015–2021): радикалізація дискурсу

Після публікації та другого видання книги Ю. Костенка «Історія ядерного роззброєння України» дискурс Будапештського меморандуму знову актуалізується [4]. Дискусія зміщується до правових та жорстких морально-політичних

оцінок (роззброєння в поспіху, без компенсації для України 300 млрд доларів, пусті гарантії безпеки без забезпечення, всіх причетних притягнути до відповідальності тощо).

На саміті НАТО у Брюсселі (2018) П. Порошенко дорікав Альянсу: «Якби Україна мала ядерний арсенал, то була б об'єктом агресії? Ніколи... Де ці гарантії?» [5]. Згідно з його останньою інтерпретацією 2025 року: «...найкраща гарантія безпеки, незалежно від того, чи будемо ми членом НАТО, чи ні – це стаття 5 НАТО, дуже схожа на фінську модель гарантії безпеки до того, як Фінляндія стала членом Альянсу, – це абсолютно чудовий приклад» [6]. Як бачимо, зробивши кілька спроб модифікації існуючої моделі гарантій, або створення нового міжнародного документу з механізмом безпеки навіть до військового примусу, П. Порошенко не отримав підтримки з боку великих держав, але знайшов компромісну фінську модель. Проте в умовах війни проєкт вже був неактуальним.

Другий інформаційний реверс нашої теми позначився в медіапросторі досить резонансними явищами. Багато видань опублікували звернення трьох перших президентів України Л. Кравчука, Л. Кучми і В. Ющенко до глав держав-підписантів Будапештського меморандуму за тиждень до вторгнення російських військ. У зверненні, зокрема, йшлося про таке: «Тепер Україна може згадувати урочисті обіцянки... хіба що як знуцання. Ми тоді повірили, хоча у тому ж 1994-му році один з підписантів... меморандуму у приватній розмові сумно попереджав: вас дурять (ідеться про Президента ФР Ф. Міттерана – Р. С.). Сьогодні – вирішальний момент, коли ще можна довести, що Будапештський меморандум не був простим обманом... Так доведіть свою справжню силу. Реально, насправді допоможіть тим, хто вам колись повірив. ...Зробіть нарешті ті кроки, які здатні зупинити агресора. ...Якщо сьогодні ми програємо – жодних Будапештських меморандумів більше не буде. Дивлячись на наш досвід, жодна країна, яка може отримати ядерну зброю, за жодних обставин від неї вже не відмовиться [7].

Президент Володимир Зеленський висловлювався з приводу Меморандуму та його наслідків, вважаючи відмову від ядерного статусу помилкою і навіть зрадою України. Підтримуючи євроатлантичний курс П. Порошенка, він активно зайнявся його реалізацією в практичних сферах [8].

На цьому етапі реверс досягає нового рівня – від критики гарантій до перегляду власне концепції без'ядерного статусу.

Третій реверс (2022–2026): практична трансформація

Після початку повномасштабної війни 2022 року дискурс набуває більш агресивного та практичного виміру. Те, що раніше звучало як гіпотеза або публіцистичне припущення, трансформується в державну програму розвитку високо-точного ракетного озброєння. Україна розвиває нові ракетні та безпілотні системи, зокрема: «Нептун», «Фламінго», «Барс», «FP-7», «FP-9» та ін. З'явилися мате-

ріали про доцільність ударів по нафтогазових магістралях Якутії [9]. Тобто дискурс ядерного роззброєння через кілька реверсних циклів, діалектично перетворюється у свою протилежність – від роззброєння до необхідності переозброєння.

Враховуючи, що модифікації ментальної моделі кожного конкретного дискурсу є індивідуальними, аналіз дає змогу виділити ключові ознаки «інформаційного реверсу» саме цього дискурсу у діячності оцінок українських президентів: а) циклічність – періодичне повернення дискурсу в інформаційний простір через зміни соціально-політичних обставин; б) ідеологічне переоснащення – зміна семантичних акцентів з кожним поверненням; в) зростання радикалізму – кожен наступний реверс містить жорсткіші оцінки; г) зміна функції дискурсу – від опису до мобілізації; д) перетворення символу Меморандуму – історичний здобуток стає символом стратегічної помилки і необхідності сучасного переозброєння.

Аналіз проблеми через призму її інтерпретацій президентами України показав, що консолідованої позиції їм виробити не вдалося, значною мірою через складну політичну ситуацію, в якій відбувається становлення національної державності. Переважна кількість із них кілька разів змінювала свої погляди та давала суперечливі оцінки цієї події, жорстко критикуючи невизначеність гарантій безпеки та вважаючи відмову від ядерної зброї помилкою, хоча всі визнавали, що відновлення ядерного статусу України є нереальним. Спроби зміни тексту Меморандуму або створення нового зобов'язуючого документу не були реалізовані.

Діахронічний дискурс-аналіз дає можливість прогнозувати можливі наступні фази трансформації. У цьому випадку політичний вплив нинішньої «нової редакції» дискурсу після завершення війни, на наш погляд, буде вичерпаний.

Отже, концепт «інформаційного реверсу» – це дієвий інструмент моніторингу інтерпретацій політичної реальності та досягнення нових можливостей досліджень базових дискурсивних платформ.

Список використаних джерел

1. Popkov V., Serov R. Ukrainian-French Discourse: Peculiarities of Political Reality Interpretations. *Evropský politický a právní diskurz*. 2021. Svazek 8, 1 vydání. S. 178–189. URL: https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2021/2021-8-1/eppd_2021_8_1.pdf (дата звернення: 31.03.2026).
2. Янукович просить ООН про гарантії безпеки. *Українська правда*. 2010. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2010/09/23/5409751/> (дата звернення: 31.03.2026).
3. Порошенко замінить Будапештський меморандум. *Укрінформ*. 2014. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1671846-poroshenko_zaminit_budapeshtskiy_memorandum_1945335.html (дата звернення: 31.03.2026).
4. Костенко Ю. Історія ядерного роззброєння України. Київ: Ярославів Вал, 2024. 464 с. URL: <https://yar-val.com.ua/yurii-kostenko.-istoriia-yadernoho-rozzbroiennia-ukrainy/> (дата звернення: 31.03.2026).

5. Порошенко нагадав підписантам Будапештського меморандуму про гарантії безпеки. *LB.ua*. 2018. URL: https://lb.ua/news/2018/07/12/402701_poroshenko_pomnil_podpisantam.html (дата звернення: 31.03.2026).

6. Іванов Г. Наступальна зброя, санкції та 5-та стаття НАТО: Порошенко запропонував «План Б» на випадок відмови Путіна від припинення вогню. *OBOZ.UA*. 2025. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/politics-news/nastupalna-zbroya-sanktsii-ta-5-ta-stattya-nato-poroshenko-zaproponuvav-plan-b-na-vipadok-vidmovi-putina-vid-pripinen-nya-vognyu.htm> (дата звернення: 31.03.2026).

7. Лєтяк В. Доведіть, що Будапештський меморандум не був обманом: звернення Кравчука, Кучми та Ющенка. *Факти*. 2022. URL: <https://fakty.com.ua/ua/svit/ssha/20220215-dovedit-shho-budapeshtskij-memorandum-ne-buv-obmanom-zvernennya-kravchuka-kuchmy-ta-yushhenka/> (дата звернення: 31.03.2026).

8. Зеленський: Якби в Україні була ядерна зброя, вторгнення Росії не було б. *Українська правда*. 2021. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2021/02/01/7281898/> (дата звернення: 31.03.2026).

9. Тєсля О. Україна може підірвати «ямальський хрест»: прогноз далекобійних ударів по РФ. *Главред*. 2025. URL: <https://glavred.net/ukraine/ukraina-mozhet-vzorvat-yamalskiy-krest-prognoz-dalnoboynih-udarov-po-rf-10695251.html> (дата звернення: 31.03.2026).

БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРИВАЮЧОЇ ВІЙНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАВЕРШЕННЯ КОНФЛІКТУ

Сорока Світлана

доктор наук з державного управління,
професор кафедри політичної теорії та управління публічною сферою,
Університет Казимира Великого в Бидгощі (Республіка Польща)
ORCID: 0000-0003-2022-0388

Війна Росії проти України триває понад 4 роки, а ініціатива на полі бою поступово переходить до Росії, яка веде війну на виснаження та щоденно захоплює нові території невеликими темпами. Територія України систематично зазнає ракетно-дронових ударів, причому інтенсивність російських атак значно перевищує можливості української сторони завдавати симетричної шкоди російській економіці та інфраструктурі. Водночас ресурси мобілізації сторін є асиметричними: Україна стикається з проблемами загальної військової мобілізації, низькою мотивацією частини особового складу та високими масштабами дезертирства, тоді як Росія формально обмежується частковою мобілізацією за умови ознак прихованого призову. Все це формує контекст, у якому пошук шляхів припинення війни неможливо відділити від питання про причини конфлікту та архітектуру європейської безпеки.

Трансформація безпекової політики України демонструє дію класичної дилеми безпеки: кроки, спрямовані на посилення власної обороноздатності (розши-